

นมสวรรค์

Clerodendrum paniculatum L.

วงศ์ LAMIACEAE

ชื่ออื่น : สาวสวรรค์ พนมสวรรค์ เข็มฉัตร (นครพนม), ฉัตรฟ้า สาวสวรรค์ (นครราชสีมา), น้านมสวรรค์ (ระนอง), พวงพีเหลือง (เลย), หัวลิง (สระบุรี), ปั้งแดง (ภาคเหนือ), นมหวัน (ภาคใต้), ปรางมาลี (ภาคกลาง), โปโก้หมาะ (กะเหรี่ยงแดง), พุ่มววก

ไม้พุ่มสูง มีลำต้นตรงและเป็นเหลี่ยมสี่เหลี่ยมเป็นข้อ ๆ และไม่มีกิ่ง แต่มีก้านใบซึ่งจะแตกออกจากตรงลำต้นโดยตรง ลำต้นมีความสูงได้ถึง 3 ม. ส่วนเปลือกต้นมีลักษณะเรียบ เป็นสีน้ำตาลแกมเขียว

ใบ : เป็นใบเดี่ยวออกเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก ลักษณะของใบเป็นฝ่ามือรูปไข่กว้างหรือรูปไข่เกือบกลม ใบกว้างประมาณ 7-38 ซม. และยาวประมาณ 4-40 ซม. ขอบใบหยักเว้าลึกเป็นแฉก 3-7 แฉก ปลายแฉกจะแหลม ฐานใบเป็นรูปหัวใจ ขอบใบเป็นจักคล้ายฟันเลื่อย ผิวใบมีขนและต่อมกระจายอยู่ทั้ง 2 ด้าน ส่วนหลังใบเรียบ มีสีเขียวเข้มส่วนท้องใบมีขนสากระคายมือ และมีสีอ่อนกว่าและมีก้านใบยาวประมาณ 3-15 ซม.หรืออาจยาวกว่า มีร่องตามยาว

นิเวศวิทยา : เขตการกระจายพันธุ์ในประเทศจีน มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ส่วนประเทศไทยอาจพบได้ตามชายป่าป่าละเมาะ ป่าขึ้นทางภาคใต้ หรือป่าเบญจพรรณและป่าชายหาดหรือชายฝั่งทะเล

ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมอุทยานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
National Parks Research and Innovation Development Center (Suratthani Province)

ดอก : ออกเป็นช่อแบบแยกแขนงขนาดใหญ่ที่ปลายยอด ดอกมีสีแดงหรือสีส้ม ช่อดอกเป็นชั้นคล้ายฉัตรหรือรูปไข่ ขนาดช่อดอกกว้างประมาณ 20-30 ซม. และยาวประมาณ 30-35 ซม. ก้านช่อดอกเป็นเหลี่ยม กลีบดอกสมมาตรด้านข้าง กลีบดอกมี 5 กลีบ มีขนกระจายด้านนอก ส่วนกลีบดอกเป็นรูปขอบขนานแกมรูปไข่ ยาวประมาณ 0.7-1.4 ซม. มีขนและต่อมกระจายด้านนอก กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาว มีความยาวประมาณ 2 มม. มีเกสรตัวเมีย มีรังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ส่วนรังไข่เป็นรูปทรงรีเกือบกลม มีความยาวประมาณ 1 มม. เกสรตัวผู้ ส่วนก้านเกสรตัวเมียจะยาวเท่ากับเกสรตัวผู้สั้นกว่าเล็กน้อย โดยยอดเกสรจะแยกเป็น 2 แฉกสั้น ๆ มีใบประดับเป็นรูปไข่แกมรูปรี ยาวประมาณ 1-5 ซม. โดยใบประดับย่อยรูปแถบยาวได้ประมาณ 1 ซม. กลีบเลี้ยงเป็นรูปประฆังสีส้มแดง มีด้วยกัน 5 กลีบ โคนเชื่อมกัน หลอดกลีบเลี้ยงสั้น ๆ ปลายแยก 5 กลีบ เป็นรูปใบหอก ยาวประมาณ 5 มม. มีต่อมและขนกระจาย ดอกเล็กที่ออกเป็นช่อเป็นชั้นคล้ายฉัตรจะมีอยู่ 2 ชนิดด้วยกัน คือ ชนิดดอกขาว จะเรียกว่า “นมสวรรค์ตัวผู้” และอีกชนิดคือดอกสีแดงที่เรียกว่า “นมสวรรค์ตัวเมีย”

ผล : มีลักษณะกลม มีขนาดเล็กสีเขียว ผลผนังชั้นในแข็ง ทรงกลม มี 2-4 พู มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5-9 ซม. ผลเมื่อสุกแล้วจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำเงินแกมเขียวหรือสีดำ และในผลมีเมล็ดเดียว มีลักษณะแข็ง

ประโยชน์ของรสสุคนธ์

1. เพื่อเป็นไม้ประดับกันมากขึ้น เนื่องจากดอกนมสวรรค์มีสีและรูปทรงที่สวยงาม
2. ยอดอ่อน ใบไม่อ่อนไม่แก่ นำมาใช้ประกอบอาหารได้ เช่น การทำแกง (คนเมือง) มีกลิ่นเหม็นเขียวเล็กน้อย หากนำมาปรุงอาหารกินจะหายไป ด้วยการหั่นเป็นฝอยใส่ลงในกะทิแล้วใช้รอกันกระเทาะสำหรับห่อหมก แล้วนำห่อหมกไปนึ่งให้สุก ใบของนมสวรรค์ก็จะมีกลิ่นเหม็นเขียว อีกทั้งยังช่วยให้มีรสชาติหวานชวนรับประทานยิ่งขึ้น
3. ผลนมสวรรค์สามารถนำมาเป็นสีย้อมผ้าได้ โดยจะให้สีม่วงแดง